

ΑΡΧΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Α.ΔΙ.Π)

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ «ΑΘΗΝΑ»

Η Α.ΔΙ.Π. αναγνωρίζει την αποφασιστικότητα του Υπουργείου Παιδείας να αναλάβει πρωτοβουλίες στο πλαίσιο του Σχεδίου ΑΘΗΝΑ για τον εξορθολογισμό του Ακαδημαϊκού Χάρτη της Χώρας ως απάντηση στον τρόπο που αυτός αναπτύχθηκε την τελευταία εικοσιπενταετία, χωρίς επιστημονικά και αναπτυξιακά κριτήρια, όπως είχε επισημανθεί διεξοδικά στις ετήσιες Εκθέσεις της Αρχής προς τη Βουλή των Ελλήνων για τα έτη 2010, 2011 και 2012.

Στην σημερινή πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας, ευθύς μετά την ανάληψη των αρμοδιοτήτων της, η Α.ΔΙ.Π. είχε μεταφέρει την άποψη ότι το πλέον επείγον θέμα της Ανώτατης Εκπαίδευσης στη χώρα σήμερα αφορά την οργανωτική αναδιάρτασή της, που θα οδηγούσε ουσιαστικά σε σύμπτυξη των μονάδων της με βάση κοινώς αποδεκτά κριτήρια και θα είχε ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση των δυνατοτήτων της και την απελευθέρωση των δυνάμεών της. Η ανάληψη της σχετικής πρωτοβουλίας από το Υπουργείο είναι επομένως ευπρόσδεκτη.

Παρά τις χρονίζουσες διαδικαστικές εκκρεμότητες που εμποδίζουν την ομαλή διοικητική της λειτουργία, η Α.ΔΙ.Π., ως θεματοφύλακας της ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης, καθόρισε στις άτυπες συνεδριάσεις της κριτήρια και κανόνες σύμφωνους με την κείμενη νομοθεσία, που θα έπρεπε να αποτελέσουν τη βάση εκπόνησης του Σχεδίου ΑΘΗΝΑ. Σχετικό έγγραφο με τίτλο «Αναδιάρθρωση του Χάρτη των ΑΕΙ της Ελλάδος : Περίγραμμα Μεθοδολογικής Προσέγγισης» κατατέθηκε στο Υπουργείο στις 30-11-2012 (επισυνάπτεται). Αλλά και πέραν αυτού η Αρχή μπορεί, αν της ζητηθεί, να ασχοληθεί με την ποσοτικοποίηση και στάθμιση των κριτηρίων που αναφέρθηκαν και με την εφαρμογή τους στο πλέγμα των Α.Ε.Ι. της χώρας, ακόμη και να προχωρήσει στην μελέτη και προετοιμασία ενός συνολικού προσχεδίου, που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως αφετηρία για περαιτέρω προώθηση της υπό συζήτηση προσπάθειας.

Οι παρατηρήσεις που ακολουθούν συνοψίζουν την γνώμη της Α.ΔΙ.Π. στο σύνολο των προτεινόμενων στο πλαίσιο του σχεδίου ΑΘΗΝΑ προτάσεων της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Παιδείας.

1. Γενικές παρατηρήσεις

1.1. Οι διατυπωμένοι γενικοί στόχοι του Σχεδίου ΑΘΗΝΑ, που αφορούν την ανάπτυξη θεματικών θυλάκων αριστείας, την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, την προώθηση της έρευνας και καινοτομίας και την ανάπτυξη ανταγωνιστικού ανθρώπινου δυναμικού στον ευρωπαϊκό χώρο με συγχωνεύσεις Ιδρυμάτων και Τμημάτων συγγενών ως προς το γνωστικό αντικείμενο είναι αναμφισβήτητα ορθοί. Η επίτευξη όμως των στόχων αυτών προϋποθέτει:

- α) την ύπαρξη εθνικής αναπτυξιακής στοχοθεσίας, η οποία δεν υφίσταται, και
- β) την ύπαρξη εθνικής στρατηγικής έρευνας και καινοτομίας, η οποία επίσης δεν υφίσταται, ενώ και η χρηματοδότηση της έρευνας την τελευταία δεκαετία έχει διαρκώς φθίνουσα πορεία.

1.2. Το Σχέδιο ΑΘΗΝΑ δεν συνοδεύεται από διατυπωμένη συλλογιστική της προσέγγισης του προβλήματος με στοχοθεσία και μεθοδολογία επίτευξής της. Τα κριτήρια και τα συνοδά μέτρα που εισηγήθηκε ήδη η Α.ΔΙ.Π., ορισμένα των οποίων έχουν περιληφθεί στις επιστολές του Υπουργείου για έκφραση γνώμης, δεν φαίνεται να υιοθετήθηκαν ή να εφαρμοσθηκαν με συνέπεια και καθολικότητα. Επομένως, η πρόταση του Σχεδίου αφορά τμήμα μόνον των αναγκαίων παρεμβάσεων στα Α.Ε.Ι. και δεν αποτελεί μέρος ενός δομημένου και διαρθρωμένου συνολικού μεταρρυθμιστικού σχεδίου. Καθώς κάθε μεταρρύθμιση - και μάλιστα στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης - επιφέρει αναπόφευκτα δυσμενείς επιπτώσεις, μικρής ή μεγάλης κλίμακας στους εμπλεκόμενους, θα ήταν σκόπιμο να εξεταστεί κατά πόσον το γενικότερο όφελος, που επιτυγχάνεται από το προτεινόμενο Σχέδιο, αντισταθμίζει τις επιπτώσεις αυτές, προκειμένου να μη κινδυνεύει το εγχείρημα να χαρακτηριστεί ως «μια χαμένη ευκαιρία».

1.3. Το όλο εγχείρημα παραγωγής του Σχεδίου δεν χαρακτηρίζεται από ενιαία εφαρμογή των κριτηρίων. Η υπολογιζόμενη αύξηση του αριθμού των εισακτέων στα Πανεπιστήμια και μείωσή τους στα Τ.Ε.Ι. δεν φαίνεται να συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας των ΑΕΙ αλλά ούτε και στην εξυπηρέτηση των αναγκών της χώρας.

1.4. Ένα μακρόπνοο σχέδιο μεταρρύθμισης του χάρτη των Α.Ε.Ι. οφείλει να εξυπηρετεί τόσο τους εθνικούς αναπτυξιακούς στόχους όσο και να αρθρώνεται αρμονικά στην στρατηγική εκπαίδευσης, έρευνας και καινοτομίας της χώρας. Με δεδομένη την έλλειψη ρητώς διατυπωμένου κειμένου εθνικής στρατηγικής έρευνας και καινοτομίας, καθώς και εθνικής αναπτυξιακής στοχοθεσίας, η Α.ΔΙ.Π. εκτιμά ότι η εκπόνηση του Σχεδίου αναδιάρθρωσης των Α.Ε.Ι. θα έπρεπε να ξεκινήσει απαντώντας στο κεντρικό ερώτημα «*Πόσα Α.Ε.Ι. έχει ανάγκη η χώρα;*», το οποίο προς το παρόν παραμένει μετέωρο. Οι προτάσεις του Σχεδίου ΑΘΗΝΑ οδηγούν σε μικρή μόνο μείωση του σημερινού αριθμού των Ιδρυμάτων από 40 σε 34. Η συνεπής όμως εφαρμογή των κριτηρίων θα αποδείκνυε, ότι η προτεινόμενη από το Σχέδιο μείωση του αριθμού των Α.Ε.Ι. της χώρας δεν είναι όσο θα έπρεπε τολμηρή.

2. Επίπεδο Ιδρυμάτων

2.1. Ως προς την συγχώνευση Ιδρυμάτων, θεωρούμε ότι κατ' αρχήν πρόκειται για σωστό στόχο του Σχεδίου ΑΘΗΝΑ, θα πρέπει όμως η εφαρμογή του να επεκταθεί και σε όσα Ιδρύματα δεν πληρούν τις προϋποθέσεις που έθεσε η Α.ΔΙ.Π. από άποψη αριθμού Τμημάτων και φοιτητών. Παράλληλα διαπιστώνεται ότι εν γένει η κατάσταση που προκύπτει μετά την συγχώνευση δεν πληροί τα κριτήρια μεγέθους, εύρους επιστημονικών πεδίων και χωρικής διασποράς. Η Αρχή μπορεί, αν της ζητηθεί, να προετοιμάσει εναλλακτικές επιλογές, που θα πληρούν τα κριτήρια και θα εξυπηρετούν καλύτερα τους γενικούς στόχους του Σχεδίου, και είναι στη διάθεση της Πολιτείας για αναζήτηση σε κάθε περίπτωση της βέλτιστης λύσης σε συνεργασία με τα αντίστοιχα Α.Ε.Ι.

2.2. Στόχος του ομόσπονδου Πανεπιστημίου «Αδαμάντιος Κοραΐς», σύμφωνα με το Σχέδιο ΑΘΗΝΑ, είναι να εξελιχθεί σε κόμβο αριστείας, να επιτευχθεί οικονομία κλίμακας και να ανταποκριθεί στις αναπτυξιακές προτεραιότητες της χώρας. Όμως στο Σχέδιο ΑΘΗΝΑ εξακολουθεί να παραμένει η ίδια ανορθολογική φιλοσοφία με την υπάρχουσα κατάσταση, αφού διατηρούνται το Οικονομικό Πανεπιστήμιο, το

Πάντειο Πανεπιστήμιο και το Πανεπιστήμιο Πειραιώς, παρά τη μεγάλη συνάφεια γνωστικών αντικειμένων (και παρά το γεγονός ότι θα μπορούσε να επιτευχθεί σημαντική οικονομία κλίμακας μέσω συγχώνευσης ομοειδών ή και παρεμφερών Τμημάτων). Η Α.ΔΙ.Π. εκτιμά ότι η υπερ-διοίκηση του ομόσπονδου Πανεπιστημίου «Αδαμάντιος Κοραΐς» θα έχει εκ των πραγμάτων χαλαρή σχέση με τα επί μέρους ανταγωνιστικά, σε επίπεδο προσφερόμενων γνωστικών αντικειμένων, Ιδρύματα και ελάχιστες δυνατότητες ουσιαστικής παρέμβασης. Η ιδέα της ομοσπονδίας θα επιφέρει πρόσθετες γραφειοκρατικές αρρυθμίες και κόστος χωρίς αντιστοιχο ακαδημαϊκό όφελος.

3. Επίπεδο Ακαδημαϊκών Μονάδων/Τμημάτων

3.1. Ως προς το γενικότερο ζήτημα της συγχώνευσης και κατάργησης Τμημάτων, και ειδικότερα ως προς το θέμα συγχωνεύσεων Τμημάτων ομοειδών γνωστικών αντικειμένων, αυτό ως θέμα πρωτίστως ακαδημαϊκό, θα έπρεπε να είναι κατά κύριο λόγο στην αρμοδιότητα των ΑΕΙ. Το Σχέδιο ΑΘΗΝΑ ωστόσο προβαίνει σε πολυάριθμες συγχωνεύσεις και καταργήσεις Τμημάτων, χωρίς μάλιστα να έχει λάβει υπ' όψη ακαδημαϊκές προϋποθέσεις, οικονομίες κλίμακας και πρόδηλους εθνικούς αναπτυξιακούς στόχους.

3.2. Παρατηρείται ανισοκατανομή ως προς την εφαρμογή των ακαδημαϊκών κριτηρίων μεταξύ Ιδρυμάτων της περιφέρειας και του κέντρου, όπως και μεταξύ Πανεπιστημίων και Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Έτσι καταργούνται ή συγχωνεύονται Τμήματα Τεχνολογικής Εκπαίδευσης στο κέντρο, τα οποία πληρούν όλα τα τεθέντα ακαδημαϊκά κριτήρια, αν και παραμένουν περιφερειακά Τμήματα, πολλές φορές ως Παραρτήματα, τα οποία δεν πληρούν τα περισσότερα από τα κριτήρια αυτά, ενώ τόσο στο κέντρο όσο και στην περιφέρεια διατηρούνται, σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις, ταυτόσημα μεταξύ τους Τμήματα πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

3.3. Προβλήματα δημιούργησε η απουσία στο αρχικό σχέδιο ΑΘΗΝΑ στοιχείων όσον αφορά τις απαραίτητες μεταβατικές ρυθμίσεις εφαρμογής του. Στο θέμα αυτό η άποψη της Αρχής ήταν να υπάρξει, ανάλογα με την περίπτωση, χρονική περίοδος ομαλής μετάβασης στο τελικό ζητούμενο, κατά την οποία η ακαδημαϊκή μονάδα δεν θα υποδέχεται νέους φοιτητές, θα λειτουργεί με τους φοιτητές που έχει έως την αποφοίτησή τους και θα προετοιμάζεται για τη μελλοντική της εξέλιξη σύμφωνα με το Σχέδιο. Η ΑΔΙΠ σημειώνει με ικανοποίηση ότι το ζήτημα αντιμετωπίστηκε ήδη ανεξαρτήτως στο δεύτερο σχέδιο ΑΘΗΝΑ, που της κοινοποιήθηκε στις 6 Μαρτίου 2013.

4. Συμπεράσματα

4.1. Η απορρόφηση των Τμημάτων, που προβλέπεται στο Σχέδιο, παρ' όλων ότι φαίνεται ότι βρίσκεται προς την σωστή κατεύθυνση, δεν είναι δυνατόν να σχολιαστεί ουσιαστικά, λόγω των δομικών ελλείψεων που διατηρούνται στο σύστημα των Α.Ε.Ι. και μετά την εφαρμογή του Σχεδίου. Θα έπρεπε να προηγηθούν παρεμβάσεις στο σύνολο του συστήματος υποδοχής των Τμημάτων πριν αποφασιστούν οι όποιες απορροφήσεις, καταργήσεις ή και ιδρύσεις Τμημάτων, καθώς και η χωροθέτησή τους. Η κεντρική ιδέα γύρω από την οποία διαμορφώθηκε το Σχέδιο ΑΘΗΝΑ ήταν να εξουδετερωθεί η πολυδιάσπαση του ακαδημαϊκού ιστού με συνέργειες και συνενώσεις, ώστε να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις του μέλλοντος με δυνατότητες διάκρισης και εν τέλει αριστείας. Εν τούτοις, η συνολική πρόταση του Σχεδίου διατηρεί τη μη ορθολογική διάταξη και απομόνωση των ακαδημαϊκών δυνάμεων. Όσον αφορά την μείωση του αριθμού των Τμημάτων, παρά το γεγονός ότι είναι

επιθυμητή, δεν μπορεί να αποτελέσει αυτοσκοπό και δεν θα αποδώσει τα αναμενόμενα, αν το πλέγμα των Ιδρυμάτων δεν είναι σε «θέση μάχης» με δομική και λειτουργική επάρκεια.

4.2. Θα έπρεπε να αντιμετωπισθούν εκ των προτέρων, ή έστω παράλληλα με την εκπόνηση του Σχεδίου, βασικά θέματα που είχαν επισημανθεί εκ μέρους της Α.ΔΙ.Π., όπως η αποσαφήνιση του ρόλου των Τ.Ε.Ι. ως πωλώνων Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, η οριστικοποίηση του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων και η ορθολογική διαχείριση του αριθμού των φοιτητών και μελλοντικών εργαζομένων. Επισημαίνουμε ότι η χώρα έχει ένα από τους χαμηλότερους λόγους αποφοιτούντων προς εισερχόμενους φοιτητές. Αποφάσεις επί των πιο πάνω θεμάτων θα διευκόλυναν την εισαγωγή διακριτών εκπαιδευτικών διαδρομών μεταλυκειακής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ως εναλλακτικών του σημερινού περίπου «μονοδρόμου» των αποφοίτων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, και θα έδιναν υγιείς λύσεις σε ορισμένες παρεμβάσεις του όποιου σχεδίου αναδιάρθρωσης των Α.Ε.Ι.

4.2. Οι κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις του Σχεδίου ΑΘΗΝΑ είναι δύσκολο να εκτιμηθούν από την Α.ΔΙ.Π., δεδομένου του μεγέθους των επιπτώσεων κοινωνικά, χρονικά και γεωγραφικά αλλά και λόγω της έλλειψης στρατηγικών στόχων, οι οποίοι προσδιορίζουν τη βάση αξιολόγησης. Η τρέχουσα χρηματο-οικονομική εξοικονόμηση που πιθανώς αναμένεται στην Ανώτατη Παιδεία από την εφαρμογή του Σχεδίου μάλλον θα είναι εξαιρετικά μικρή, αφού ο αριθμός φοιτητών και Καθηγητών δεν διαφοροποιείται σημαντικά. Επομένως οι αναμενόμενες μειώσεις χρηματοδότησης δεν θα αντισταθμίζονται από αντίστοιχη επίτευξη μειώσεων του κόστους, αλλά θα οδηγούν μαθηματικά σε συρρίκνωση των οικονομικών διαθεσίμων των Ιδρυμάτων και μείωση των προσφερόμενων υπηρεσιών.

4.3. Εν κατακλείδι, η Α.ΔΙ.Π έχει την άποψη ότι το Σχέδιο ΑΘΗΝΑ, όπως προτείνεται από το Υπουργείο, αποτελεί ένα πρώτο βήμα προς την σωστή μεν κατεύθυνση αλλά με πολλές αδυναμίες, η κυριότερη των οποίων αφορά την μη συνεπή και ομοιόμορφη εφαρμογή κριτηρίων, η οποία είναι και απαραίτητη προϋπόθεση για την εξασφάλιση της συναίνεσης και ενεργού συμμετοχής των Ιδρυμάτων. Η Αρχή πιστεύει ότι επιβάλλεται να καταλήξει η Πολιτεία το ταχύτερο σε ένα συνολικό σχέδιο προοπτικής με βάση τα κριτήρια που έχουν τεθεί, το οποίο θα μπορεί να εφαρμοστεί σε φάσεις, εάν αυτό κριθεί αναγκαίο.

Η Α.ΔΙ.Π. θα είναι αρωγός στην Πολιτεία με τεκμηριωμένες υποδείξεις για την συνεχιζόμενη προσπάθεια αναδιάρθρωσης του Χάρτη της Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Αθήνα, Μάρτιος 2013